

ALLAN KARDEC

CARTEA SPIRITELOR

1 019 ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI DESPRE NEMURIREA
SUFLETULUI, CHEIA DE ÎNȚELEGERE A LEGĂTURII DINTRE
VIAȚĂ ȘI MOARTE

Traducere din limba franceză:
GEORGE SCRIMA

EDITURA  HERALD
București

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE	11
NOTĂ DE LECTURĂ	15

CARTEA I CAUZELE PRIME

CAPITOLUL I. DUMNEZEU	17
1. Dumnezeu și infinitul	17
2. Probe ale existenței lui Dumnezeu	17
3. Atributele Divinității	19
4. Panteismul	20
CAPITOLUL II. ELEMENTELE GENERALE ALE UNIVERSULUI	22
1. Cunoașterea principiului lucrurilor	22
2. Spirit și materie	23
3. Proprietăți ale materiei	25
4. Spațiul universal	27
CAPITOLUL III. CREAȚIA	28
1. Facerea lumilor	28
2. Formarea entităților vii	29
3. Popularea pământului. Adam	30
4. Diversitatea raselor umane	31
5. Pluralitatea lumilor	31
6. Concordanțe biblice referitoare la creație	33
CAPITOLUL IV. PRINCIPIUL VITAL	36
1. Entități organice și anorganice	36
2. Viața și moartea	38
3. Inteligență și instinct	39

CARTEA A II-A LUMEA SPIRITISTĂ SAU SPIRITELE

CAPITOLUL I. SPIRITELE	43
1. Originea și natura Spiritelor	43
2. Lumea primitivă	45

3. Forma și ubicuitatea Spiritelor	45
4. Perispiritul	46
5. Diferitele ordine ale Spiritelor	47
6. Scara spiritistă	48
6. Progresul Spiritelor	55
7. Îngeri și demoni	58
CAPITOLUL II. ÎNCARNAREA SPIRITELOR	61
1. Scopul încarnării	61
2. Despre suflet	62
3. Materialism	65
CAPITOLUL III. REÎNTOARCEREA DE LA VIAȚA CORPORALĂ LA VIAȚA SPIRITUALĂ	69
1. Sufletul după moarte, individualitatea sa	69
2. Separarea sufletului de corp	71
3. Spiritul tulburat	73
CAPITOLUL IV. PLURALITATEA EXISTENȚELOR	76
1. Despre reîncarnare	76
2. Justețea reîncarnării	77
3. Încarnarea în diferitele lumi	78
4. Transmigrația progresivă	83
5. Soarta copiilor după moarte	86
6. Sexele Spiritelor	87
7. Rudenie, filiație	88
8. Similitudini fizice și morale	89
9. Idei înnăscute	92
CAPITOLUL V. CONSIDERAȚII DESPRE PLURALITATEA EXISTENȚELOR	94
CAPITOLUL VI. VIAȚA SPIRITELOR	103
1. Spirite rătăcitoare	103
2. Lumi tranzitorii	105
3. Percepțiile, senzațiile și suferințele Spiritelor	107
4. Eseu teoretic despre senzație la Spirite	111
5. Alegerea probelor	116
6. Relații de dincolo de moarte	123
7. Raporturi de simpatie și antipatie la Spirite. „Jumătățile” eterne	126

8. Amintirea existenței corporale	128
9. Comemorarea morților. Funeraliile	132
CAPITOLUL VII. REÎNTOARCEREA LA VIAȚA CORPORALĂ	134
1. Preludiul reînțarcerii	134
2. Unirea sufletului cu corpul	137
3. Facultăți morale și intelectuale	140
4. Influența organismului	142
5. Idiotenia, nebunia	143
6. Copilăria	146
7. Simpatii și antipatii pământene	148
8. Uitarea trecutului	150
CAPITOLUL VIII. EMANCIPAREA SUFLETULUI	155
1. Somnul și visele	155
2. Vizite spiritiste între persoanele în viață	160
3. Transmiterea ocultă a gândului	161
4. Letargie, catalepsie, morți aparente	162
5. Somnambulism	163
6. Extazul	167
7. Al doilea văz	168
8. Rezumat teoretic despre somnambulism, extaz și cel de-al doilea văz	170
CAPITOLUL IX. INTERVENȚIA SPIRITELOR ÎN LUMEA CORPORALĂ	176
1. Pătrunderea gândirii noastre printre Spirite	176
2. Influența ocultă a Spiritelor asupra gândurilor și acțiunilor noastre	177
3. Posedații	180
4. Convulsionarii	182
5. Afecțiunea Spiritelor pentru anumite persoane	183
6. Îngeri păzitori, Spirite protectoare, familiale sau simpatice	184
7. Presentimentele	194
8. Influența Spiritelor asupra evenimentelor vieții	194
9. Acțiunea Spiritelor asupra fenomenelor naturii	198
10. Spiritele în timpul luptelor	200
11. Pactele	202
12. Putere ocultă. Talismane. Vrăjitori	203
13. Binecuvântare și blestem	205

CAPITOLUL X. OCUPAȚIILE ȘI MISIUNEA SPIRITELOR	206
CAPITOLUL XI. CELE TREI REGNURI	214
1. Mineralele și plantele	214
2. Animalele și omul	216
3. Metempsihoza	222

CARTEA A III-A LEGILE MORALE

CAPITOLUL I. LEGEA DIVINĂ SAU NATURALĂ	227
1. Caracterele legii naturale	227
2. Cunoașterea legii naturale	228
3. Binele și răul	231
4. Diviziunea legii naturale	235
CAPITOLUL II. LEGEA ADORAȚIEI	236
1. Scopul adorației	236
2. Adorația exterioară	236
3. Viața contemplativă	238
4. Rugăciunea	238
5. Politeismul	241
6. Sacrificiile	243
CAPITOLUL III. LEGEA MUNCII	246
1. Necesitatea muncii	246
2. Limita lucrului. Repausul	247
CAPITOLUL IV. LEGEA PERPETUĂRII	249
1. Populația globului	249
2. Succesiunea și perfecționarea neamurilor	249
3. Obstacole ale perfecționării	250
4. Căsătoria și celibatul	251
5. Poligamia	252
CAPITOLUL V. LEGEA CONSERVĂRII	253
1. Instinctul de conservare	253
2. Mijloacele de conservare	253
3. Bucuria bunurilor pământești	256
4. Necesarul și surplusul	257
5. Privațiunile voluntare. Mortificările	257

CAPITOLUL VI. LEGEA DISTRUGERII	260
1. Distrugerea necesară și distrugerea abuzivă	260
2. Calamități distrugătoare	262
3. Războaiele	264
4. Crima	265
5. Cruzimea	265
6. Duelul	267
7. Pedeapsa cu moartea	268
CAPITOLUL VII. LEGEA SOCIETĂȚII	270
1. Necesitatea vieții sociale	270
2. Viața de izolare. Legământul tăcerii	270
3. Legăturile de familie	272
CAPITOLUL VIII. LEGEA PROGRESULUI	273
1. Starea naturii	273
2. Drumul progresului	274
3. Popoare degenerate	276
4. Civilizația	278
5. Progresul legislației umane	280
6. Influența spiritismului asupra progresului	281
CAPITOLUL IX. LEGEA EGALITĂȚII	283
1. Egalitatea naturală	283
2. Inegalitatea aptitudinilor	283
3. Inegalitățile sociale	284
4. Inegalitatea bogățiilor	285
5. Încercările bogăției și mizeriei	286
6. Egalitatea drepturilor bărbatului și femeii	287
7. Egalitatea în fața morții	288
CAPITOLUL X. LEGEA LIBERTĂȚII	290
1. Libertatea naturală	290
2. Sclavia	291
3. Libertatea de a gândi	292
4. Libertatea conștiinței	292
5. Liberul-arbitru	293
6. Fatalitatea	295
7. Cunoașterea viitorului	301
8. Rezumat teoretic al mobilului acțiunilor omenești	302

CAPITOLUL XI. LEGEA DREPTĂȚII, DRAGOSTEI ȘI CARITĂȚII	306
1. Dreptatea și drepturile naturale	306
2. Dreptul de proprietate. Furtul	308
3. Caritatea și dragostea pentru aproapele	309
4. Dragostea maternă și filială	312
CAPITOLUL XII. PERFECȚIUNEA MORALĂ	313
1. Virtuți și vicii	313
2. Pasiunile	316
3. Despre egoism	318
4. Caracterul omului de bine	321
5. Cunoașterea de sine	322
 CARTEA A IV-A SPERANȚE ȘI CONSOLĂRI 	
CAPITOLUL I. PEDEPSE ȘI BUCURII PĂMÂNTENE	327
1. Fericirea și nefericirea relative	327
2. Pierderea persoanelor iubite	332
3. Decepții. Ingratitudine. Iubirile care lasă urme	334
4. Unirile antipatice	335
5. Teama de moarte	336
6. Dezgustul de viață. Sinuciderea	337
CAPITOLUL II. PEDEPSE ȘI BUCURII VIITOARE	343
1. Neantul. Viața viitoare	343
2. Intuiția pedepselor și bucuriilor viitoare	344
3. Intervenția lui Dumnezeu în acordarea pedepselor și recompenselor	345
4. Natura pedepselor și bucuriilor viitoare	346
5. Pedepsele temporare	352
6. Ispășirea și căința	354
7. Durata pedepselor viitoare	358
8. Reînvierea trupului	364
9. Paradisul, infernul și purgatoriul	366
CONCLUZIE	370

CUVÂNT-ÎNAINTE

Când se evocă spiritismul, cu cortegiul său de măsuțe ce val-sează, transe ale mediumilor, fiori de dincolo de moarte și vizitatori fantomatici, se provoacă mai curând ilaritate decât curiozitate științifică, până și la cei mai fervenți căutători ai misterului. Trebuie să recunoaștem că simpla rostire a formulelor consacrate de genul: „Spirit, ești acolo?” este asociată cu zeflemeaua sau hazul nebun.

Totuși, spiritismul nu are nimic în comun cu un club ce caută să profite de tristețea și credulitatea unor văduve bogate, puțin cam isterice și maniace, puțin obosite de operele de binefacere ale diocezei și sperând la experiențe spirituale mai tulburătoare, în marginea interdicției și clandestinității. Fapt semnificativ: nenumărați savanți, scriitori, filosofi, și nu dintre cei mai puțin importanți, s-au aplecat cu pasiune asupra problemei: fizicianul Crookes, astronomul Flammarion, profesorul Richet, Victor Hugo, Beruson, Victorien Sardou, și mulți alții tot atât de celebri.

Ca multe alte mari curente religioase, spiritismul nu s-a dezvoltat cu adevărat decât departe de patria sa, Franța, manifestându-se în întreaga plenitudine tocmai în Asia și mai ales în America. Astfel, în 1957 guvernul brazilian a emis un timbru cu efigia lui Allan Kardec pentru a marca centenarul primei ediții a *Cărții Spiritelor*. Or, chiar astăzi, aproape necunoscută marelui public european, această lucrare este al doilea bestseller mondial după Biblie.¹

Chiar de la publicarea acestui text, spiritismul a dezlănțuit atacuri furibunde din partea tuturor orizonturilor ideologice. Cei mai înverșunați inamici de odinioară au încheiat un fel de armistițiu tacit pentru a-l nimici pe intrus. Și astfel mână-n mână scientismul și Biserica Romană aruncă anatemele lor cele mai feroce. Din auto-dafeul ordonat de episcopul de Barcelona se simt izurile neplăcute ale Inchiziției și ale vremurilor pe care le credeam apuse.

¹ Patrick Ravignat scria acest material în 1982. (N. red.)

De ce atâta patimă și înverșunare? Fără îndoială, după iudaism, creștinism și islamism, spiritismul apărea ca o diferență de proporții: nu mai apare Dumnezeu (sau Iehova, sau Allah) care se adresează direct și personal aleșilor săi. De data aceasta sunt Spiritele, sufletele defuncților. Și ele o fac într-un limbaj clar, simplu, accesibil tuturor. De unde poate proveni reacția Bisericii? Să fie oare gelozia unui mare negustor care se teme de sustragerea clienței sale și de pierderea monopolului trecerii către celălalt tărâm? De altfel chiar Spiritele își exasperează adversarul și îi sporesc agresivitatea botezând *Cartea Spiritelor* „Al Treilea Testament”.

Ca totdeauna în astfel de cazuri luptele fratricide sunt necruțătoare. Aceste divergențe virulente maschează totuși puncte principale comune. Mai întâi un caracter popular, o vocație dogmatică și universalistă, o fervoare militantă și aspirații misionare. E nevoie să se predice Cuvântul și a patra religie revelată. Spiritismul nu este altceva decât o „școală de înțelepciune”: nici un secret ezoteric, nici un demers inițiativ. Spiritele pretind să așeze credința lor pe o serie de evidențe experimentale, de constatări obiective, cvasiștiințifice. Acestea fiind spuse, spiritismul ascunde un factor foarte puternic de reușită și de eficacitate ce constituie totodată originalitatea sa, specificitatea sa: incredibilul potențial de speranță consolatoare vehiculat de doctrina sa, într-un cuvânt ardentul optimism inseparabil de demersul său. Acesta este, cred, primul suport al prodigiosului său impact asupra conștiințelor.

Pe de altă parte, puține credințe pot să se rezume (fără să se trădeze) la câteva certitudini clare și percutante, adaptabile la toate formele și la toate nivelurile de inteligență.

Murind, omul se dezbracă de corpul său ca de un veșmânt uzat, grosier, o podoabă greoaie, pentru a putea să plonjeze într-o euforică și inepuizabilă lumină divină – desigur, cu condiția să fi dus o viață morală. În acest sens spiritismul își afirmă superioritatea față de teologia catolică. În ochii Bisericii, într-adevăr, moartea este un somn lung ce are la capăt, la sfârșitul mileniilor și în Ziua Judecării, o Înviere a trupurilor cărora Hristos triumfător le va decerna pedepse și recompense. Ce așteptare interminabilă și incertă în putreziciunea cărnii și în neant, ce de spaime și angoase în perspectivă! În schimb spiritismul ne promite o eliberare imediată,

prin care dragii noștri defuncți imateriali ne înconjoară cu protecția lor invizibilă și cu tandrețea lor activă! Pentru câteva clipe doar, am dori să-i reîntâlnim prematur, înainte de ora fixată de Destin...

Scăldându-se într-un climat evanghelic misionar, spiritismul nu se mulțumește să anunțe o doctrină mai mult sau mai puțin euforizantă. El revendică un rol și o forță mesianice. Prin tălmăcirea lui Allan Kardec, profetul fondator, se proclamă încoronarea unei noi epoci, a unui nou pact cu Dumnezeu, și de aici cea mai mare revoluție după izgonirea din Paradis. În sfârșit a venit timpul când trebuie să se sfărâme acest perete impenetrabil ce separa până acum lumea Spiritelor dematerializate de lumea celor vii, astfel încât datorită mesajelor de dincolo de mormânt omenirea suferindă să recapete curaj și încredere.

Față de scleroza Bisericii oficiale, de pretențiile mărginite ale scientismului materialist și de aroganța intelectuală seacă a sectelor și grupurilor de pseudoinițiați, spiritismul oferă singura speranță autentică: „Moartea nu există. Totul este viață, numai formele și frecvențele diferă. Și iată că se apropie momentul crucial când dialogul unei dimensiuni cu cealaltă va deveni lucru curent, cotidian... Ce salt înainte fantastic!” S-a sfârșit cu labirinturile mentale inextricabile unde psihismul se împotmolea, se rătăcea până la nebunie! Diferența dintre „cei vii” și „cei morți”? Chestiune de deghizare, de garderobă, chiar de modă vestimentară.

&

Un cuvânt despre omul care a creat mișcarea spiritistă. Nimic nu părea să-l facă pe Hippolyte-Léon-Denizard Rivail să urmeze straniul drum ce i-a fost hărăzit. Pe la 25 de ani (1829) Rivail, care făcuse studii strălucite, devine propagatorul ideilor lui Pestalozzi – unul dintre creatorii pedagogiei moderne. În 1830 Rivail se instalează la Paris. El deschide aici, pe strada Sovres la nr. 35, un așezământ școlar unde instituie principiile profesiei sale. În 1832 se căsătorește cu o femeie cu zece ani mai în vârstă, care va fi de o discreție și de o fidelitate cu totul exemplare.

Asociatul său dând faliment, Rivail se vede constrâns să-și vândă așezământul pedagogic. Începe atunci să scrie tratate de popularizare, în special lucrări de contabilitate. Pe parcursul mai

multor ani desfășoară o activitate intensă, cuprinzând cursuri de gramatică, matematică, drept și medicină. În 1849, este profesor de științe la un liceu parizian. Tot acest travaliu sfârșește prin a-i procura o anumită prosperitate ce-i permite să se dedice liber noii sale pasiuni: magnetismul. Astfel că se introduce ușor, ușor în unele cercuri unde asistă la anumite experiențe cu mediumi.

Hyppolite-Léon-Denizard Rivail are 50 și cuvântul spiritism încă nu există. Prietenii săi: Carlotti, Victorien Sardou, René Taillandier, editorul Didier și alți câțiva îi încredințează o treabă deosebit de delicată. Ei au adunat o imensă documentație provenind din toate colțurile Europei și Americii despre fenomenele paranormale. Acestui morman de texte i-au mai adăugat vreo cincizeci de caiete în care sunt descrise cu minuțiozitate experiențele urmărite pe parcursul a cinci ani de zile. I-au cerut lui Rivail să încerce să organizeze tot acest material, să extragă anumite principii, să realizeze o sinteză.

Începutul e pe cât se poate de dificil. Rivail analizează documentele obscure, adesea absurde, și dacă acceptă să continue este numai datorită complezenței amicale.

În timpul unei ședințe, un medium afirmă că Rivail a fost într-o viață anterioară un druid cu numele de Allan Kardec. Îi mai spune că Spiritele îl vor ghida în viața actuală pentru a duce umanității o nouă doctrină salvatoare. Rivail este frapat de aceste declarații. Ca urmare, capătă convingerea că este ajutat, inspirat în cercetările sale. O certitudine îl stăpânește: Spiritele au o existență reală, verificabilă. Mii de probe s-au acumulat de-a lungul istoriei pentru a demonstra prezența lor invizibilă și câteodată intervențiile lor.

Aceasta este credința ridicată la nivel de dogmă pe care-și edifică întreaga filosofie. Și începe să redacteze cu febrilitate *Cartea Spiritelor*. Textul este semnat Allan Kardec. Sub acest nume fondatorul spiritismului va deveni curând celebru.

La 1 ianuarie 1858, Kardec înființează un ziar, *Revista Spiritistă*, care există și astăzi. Apoi, până în 1868, publică succesiv *Cartea mediumilor*, *Evangelia după spiritism*, *Geneza*. Atins de surmenaj cardiac, Allan Kardec moare la 31 martie 1869. Înhumat în cimitirul Père-Lachaise, el rămâne și astăzi obiectul unui veritabil cult: mausoleul său este plin de flori în orice anotimp.

Patrick Ravignat

CARTEA I
CAUZELE
PRIME

Dumnezeu

DUMNEZEU ȘI INFINITUL
PROBE ALE EXISTENȚEI LUI DUMNEZEU
ATRIBUTELE DIVINITĂȚII • PANTEISMUL

1. Dumnezeu și infinitul

1. *Ce este Dumnezeu?*

„Dumnezeu este inteligența supremă, cauza primă a tuturor lucrurilor.”

2. *Ce se înțelege prin infinit?*

„Ceea ce nu are nici început și nici sfârșit; necunoscutul; tot ceea ce este necunoscut este infinit.”

3. *S-ar putea spune că Dumnezeu este infinit?*

„Definiție incompletă. Limbajul oamenilor este prea sărac pentru a putea defini lucrurile care sunt mai presus de inteligența lor.”

Dumnezeu este infinit în perfecțiunea sa, dar infinitul e o abstracție; a spune că Dumnezeu este infinit înseamnă a considera atributul în loc de lucrul însuși și a defini un lucru care nu este cunoscut printr-un alt lucru care nu înseamnă nimic mai mult.

2. Probe ale existenței lui Dumnezeu

4. *Se poate găsi proba existenței lui Dumnezeu?*

„Printr-o axiomă pe care o aplicați științelor voastre se spune: nu există efect fără cauză. Căutați cauza a tot ce nu este opera omului și rațiunea voastră vă va răspunde.”

Pentru a crede în Dumnezeu, este suficient să-ți arunci ochii asupra operelor creației. Universul există, el are deci o cauză. A

te îndoii de existența lui Dumnezeu este ca și cum ai nega că orice efect are o cauză, și a avansa ideea că din nimic s-a putut face ceva.

5. *Ce consecință se poate trage din sentimentul intuitiv al existenței lui Dumnezeu pe care orice om îl poartă în el însuși?*

„Că Dumnezeu există; căci de unde i-ar veni acest sentiment dacă el nu se clădește pe nimic? Este încă o consecință a principiului că nu există efect fără cauză.”

6. *Sentimentul intim al existenței lui Dumnezeu pe care-l avem în noi înșine este oare acțiunea educației sau produsul ideilor acumulate?*

„Dacă ar fi așa, de ce sălbaticii ar avea și ei acest sentiment?”

Dacă sentimentul existenței unei ființe supreme nu ar fi decât produsul unei învățături, atunci el nu ar fi universal și nu ar exista, conform noțiunilor științei, decât la cei care ar fi putut primi această învățătură.

7. *S-ar putea găsi cauza primă a creației lucrurilor în proprietățile intime ale materiei?*

„Dar atunci care ar fi cauza acestor proprietăți? Trebuie să existe întotdeauna o cauză primă.”

A atribui creația primordială a lucrurilor unor proprietăți intime ale materiei înseamnă a lua efectul drept cauză, căci aceste proprietăți sunt ele însele un efect ce trebuie să aibă o cauză.

8. *Ce credeți despre opinia care atribuie creația primordială unei combinații întâmplătoare a materiei, altfel spus hazardului?*

„Altă absurditate! Care om de bun-simț poate privi hazardul drept o ființă inteligentă? Și apoi ce este hazardul? Nimic.”

Armonia care reglează resorturile Universului pune în evidență combinații determinate și, prin aceasta, revelează o putere inteligentă. A atribui creația primordială hazardului ar fi un nonsens, căci hazardul este orb și nu poate produce efecte inteligente. Un hazard inteligent nu ar mai fi hazard.

9. *Unde se vede în cauza primă o inteligență supremă și superioară tuturor inteligențelor?*

„Voi aveți un proverb care spune: «Într-o operă se recunoaște creatorul». Ei bine! Priviți opera și căutați-l pe creator. Orgoliul este cel ce zămislește necredința. Omul orgolios nu vrea nimic

deasupra lui, deoarece se consideră un Spirit puternic. Biată ființă, Dumnezeu te poate doborî cu o singură adiere!”

Puterea unei inteligențe se judecă prin operele sale; întrucât nicio ființă umană nu poate crea ceea ce natura zămislește, cauza primă este așadar o inteligență superioară umanității. Oricât de grandioase ar fi minunile înfăptuite de inteligența umană – inteligență ce are ea însăși o cauză –, cu atât cauza primă trebuie să fie mai grandioasă. Este acea inteligență-cauză primă a tuturor lucrurilor, oricare ar fi numele sub care omul a desemnat-o.

3. Atributele Divinității

10. Poate omul să înțeleagă natura intimă a lui Dumnezeu?

„Nu; este o înțelegere care îi scapă.”

11. Va exista o zi dată omului pentru a înțelege misterul Divinității?

„Când Spiritul său nu va mai fi întunecat de materie și când, prin perfecțiune, se va apropia de el, atunci îl va vedea și-l va înțelege.”

Inferioritatea facultăților omului nu-i permite să înțeleagă natura intimă a lui Dumnezeu. În copilăria umanității, omul îl confundă adesea cu o ființă căreia îi atribuie lipsuri, dar, pe măsură ce simțul moral se dezvoltă în om, gândirea sa pătrunde mai bine în miezul lucrurilor, iar el își face o idee mai justă și mai conformă cu o judecată sănătoasă, deși întotdeauna incompletă.

12. Dacă am putea înțelege natura intimă a lui Dumnezeu, am putea avea o idee despre unele desăvârșiri ale sale?

„Da, despre unele. Omul le înțelege mai bine pe măsură ce se ridică deasupra materiei; le întrezărește prin gândire.”

13. Atunci când spunem că Dumnezeu este etern, infinit, imutabil, imaterial, unic, atotputernic, drept și bun în cel mai înalt grad, oare nu avem o idee completă despre atributele sale?

„Din punctul vostru de vedere, da, deoarece credeți că totul poate fi cuprins, dar știți bine că există lucruri mai presus de inteligența omului cel mai inteligent și pentru care limbajul vostru, mărginit de ideile și senzațiile voastre, este incapabil să le exprime.